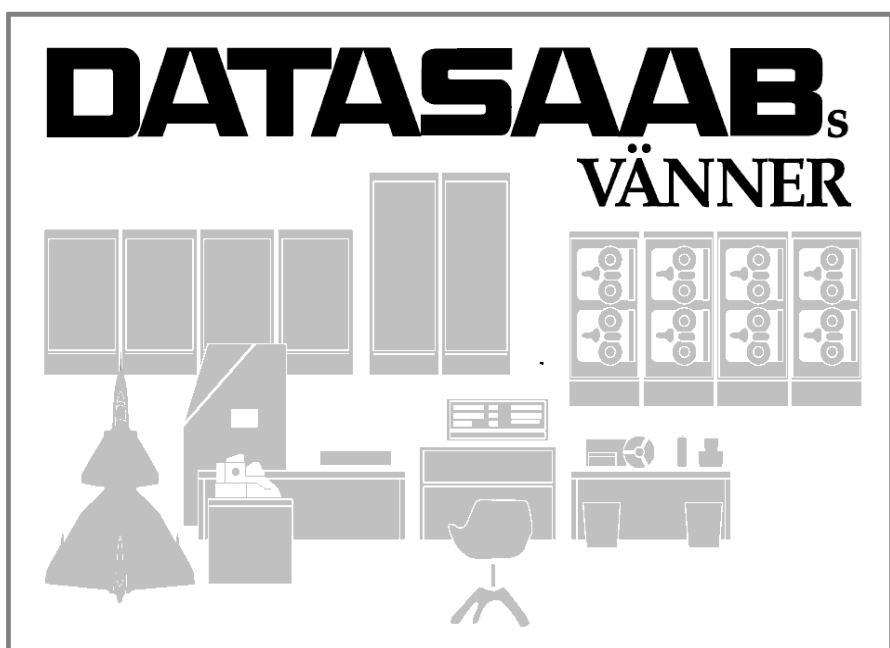

MEMLEMSBLAD

Datsaabs Vänner - En ideell förening för datorhistoria och IT - utveckling

Ordförande har ordet - sid 2

Årsmötesprotokoll - sid 2

IT- gryning - recensioner och luckor - sid 4

Vårresan 2007 - sid 6

Minnesord över Bror Peterson - sid 7

Till minne av Bengt Jiewertz - sid 8

Minnesord över Tage Roos - sid 8

NR 2 - MAJ 2007 - ÅRGÅNG 14

Utgivare: Lennart Pettersson, tel 013-662 83, email lenp@algonet.se

Redaktör: Sven-Erik Järkelid, tel 013-701 21, email ibs769n@tinet.se

Adress: c/o Sven-Erik Järkelid, Ärenprisivägen 36, 585 64 LINGHEM

Hemsida: <http://www.datsaabs.se>

Ordförande har ordet

Datasaabs Vänner har gått in i en ny fas. Vi har hållit vårt första årsmöte enligt den stadgeändring som vi beslutade 2005. D.v.s. att mötet hölls i mars istället för i december och att verksamhetsåret sammanfaller med kalenderåret. Fast vi behöll ju träffen med julbord i december. (Lämpligt med tanke på när julen inträffar, eller hur.) Den blev till vår glädje en lyckad tillställning med bra deltagande god mat, trevlig underhållning och med våra respektive närvarande. Rolf (och Gunnel) kan det där med trivsel.

Trots den nya ordningen så blev deltagarantalet vid årsmötet ungefär detsamma som tidigare år. En bidragande orsak var nog Björn Johanssons föredrag om släktforskning. Det väckte stort intresse bland åhörarna och frågorna var många. Landgångarna, som Rolf ordnat, bidrog också till det lyckade resultatet.

Vad gäller styrelsens sammansättning så blev Weimar Sandell invald att ta hand om förrådssektionen. Weimar har deltagit under flera år i det arbete som DSV lagt ner för att stödja IT-Ceum. Man kan säga att han varit "navet" i det arbetet. Vi hälsar Weimar välkommen i styrelsen. Någon särskild sektion för Datasaab-arkivet i Vadstena anser vi inte längre behövas utan det får ingå i dokumentationssektionen under Reinos ledning.

Arkivsektionen sköttes av Sune Sjölund under

många år och vi riktar ett stort tack till Sune. Han fick göra många resor till Vadstena och lägga ner många timmars arbete på att ta emot och sortera material som strömmade in samt svara på frågor från folk som sökte information.

Vi har också fått nya revisorer: Bibbi Ranada och Göran Wahlström. Båda välkända för de flesta av oss. Vi lovar att sköta oss så gott vi kan så att ni slipper slå oss på fingrarna!

Och så ett tack till Karl Wilhelmsson som reviderat våra räkenskaper sen tidernas begynnelse liksom hans bortgångne kollega Rolf Bergström. Vilken vi säger ett postumt tack till.

Tyvärr så möts vi av sorgebud då och då. Gamla kollegor och vänner som gått bort. Det känns tungt i hjärtat och saknadens luckor blir stora. Men mitt i den bedrövelsen känns det hugnande att vi också efter datasaabtiden har haft möjlighet att träffas och prata om gamla tider och nya tilltag. ***Därför: Tag chansen och kom till våra tisdagsträffar, möten och utflykter!*** Du representerar värdefulla minnen för gamla kollegor.

Tack vare vänligt bemötande från Jens Östrup och Ericsson har vi fått tillgång till en lokal där vi kan träffas och fika, prata och (just nu) försöka få igång en D5-terminal. Flera projekt blir säkert aktuella i framtiden.

Väl mött och ha en trevlig sommar!

Önskar Lennart

Protokoll fört vid årsmöte med Datasaabs Vänner torsdagen den 15 mars 2007. Plats Fontänen, Västra vägen.

§1. Mötets öppnande.

Föreningens ordförande Lennart Pettersson förklarade mötet öppnat och hälsade välkommen.

§2. Fråga om kallelsen var utsänd i enlighet med stadgarna.

Fastslogs att mötet utlysts enligt stadgarna.

§3. Fastställande av dagordning.

Följande dagordning fastställdes:

Val av ordförande och sekreterare för årsmötet

Val av justeringsmän, tillika rösträknare

Styrelsens årsberättelse

Revisionsberättelsen

Fråga om ansvarsfrihet

Sammanslagning av kommunikations- och arkivsektionen

Val av styrelse för kommande verksamhetsår

Fastställande av medlemsavgift och budget för kommande verksamhetsår

Behandling av motioner till årsmötet

Övriga frågor

Mötets avslutande

- §4. Val av ordförande och sekreterare för årsmötet.
Till ordförande valdes Lennart Pettersson och till sekreterare Sven-Erik Järkelid.
- §5. Val av justeringsmän och rösträknare.
Till justeringsmän och rösträknare valdes Erik Johnsson och Anders Vistby
- §6. Styrelsens årsberättelse.
Årsberättelsen godkändes.
- §7. Revisionsberättelse.
Revisionsberättelsen godkändes.
- §8. Fråga om ansvarsfrihet.
Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för den tid revisionen omfattat.
- §9. Sammanslagning av kommunikations- och arkivsektionen
Förslaget godkändes.
- §10. Val av styrelse för kommande verksamhetsår.

Ledamöter för 2 år:

Ordförande	Lennart Pettersson	omval
------------	--------------------	-------

Ledamöter för 1 år:

Kommunikations- och Arkivsektionen	Reino Florén	omval
Seniorsektionen	Rolf Hultqvist	omval
Informationssektionen	Sven-Erik Järkelid	omval
Distribution	Lennart Karsberger	omval
Hemsidessektionen	Heike Bergsten	omval
Förrådsansvarig	Weimar Sandell	nyval
Koordinator mot IT-ceum-projektet	Tord Jöran Hallberg	omval

(Ulla-Greta Malmqvist och Ole-Martin Eliassen har mandat till 2008)

Revisorer för 1 år:

Birgitta Ranada	nyval
Göran Wahlström	nyval

Valberedning för 1 år:

Göran Löf	omval
Kjell Johansson	omval

- §11, Fastställande av medlemsavgift och nästa års budget.

Beslutades om oförändrad medlemsavgift 100:-.

Styrelsens förslag till budget för nästa verksamhetsår godkändes enligt följande:

Inkomster:

Medlemsavgifter	24000:-
-----------------	---------

Utgifter:

Drift	3000:-
Informationssektionen	17000:-
Kontaktsektionen	1500:-
Museisektionen	<u>2500:-</u>
	24000:-

§12. Behandling av motioner till årsmötet.

Inga motioner hade kommit in.

§13. Övriga frågor.

Gösta By tyckte att vi skulle starta en sektion SRT, Stöd Råd Tips.

Reino, som har kontakter inom Dataföreningen, berättade att man där hade upp frågan och idéer om någon form av nätverk.

Beslutades att styrelsen ska ta fram förslag på hur vi ska kunna skapa något som tillmötesgår önskemålet.

§14. Mötets avslutande.

Ordföranden avslutade mötet och tackade för visat intresse och överlämnade scenen till Björn Johansson, som på ett mycket uppskattat sätt berättade om "Datorns användning inom släktforskningen".

Kvällen avslutades med en välsmakande landgång.

Vid protokollet dag som ovan

Sven-Erik Järkelid

Justeras:

Lennart Pettersson

Erik Johnsson

Anders Vistby

IT-gryning – recensioner och luckor

av Tord Jöran Hallberg

För dom som varit bortresta kan jag berätta att jag nu är världsberömd i så gott som hela Östergötland. Min datahistoriska bok IT-gryning har nämligen uppmärksammats av Corren, Norrköpings Tidningar, Mjärdevi Connect, Östnytt, Radio Östergötland och mera globalt i Computer Sweden och Vetenskapsradion Techno. Samt Hässleholmstidningen Norra Skåne. Gryningsljuset har alltså fallit vackert över lanseringen och "release-partyt" på IT-ceum blev lyckat. Recensionerna har börjat droppa in och är sådana att jag nästan rodnar.

Gladast blev jag för följande e-brev från Bernt Magnusson, en av mina få chefer här i livet.

To: TORD JÖRAN HALLBERG <tjhallberg@tele2.se>

Subject: Imponerad!!!

Date: Thu, 12 Apr 2007

Tord Jöran,

Jag är mycket imponerad över Din bok! Jag har ej anat att Du skulle bedriva denna grundläggande forskning, Du måste ha tillbringat hela Din lediga tid med det i flera år? Mycket intressant och gediget. Bra!!! Dessutom mycket få korrektursaker.

Mvh

Bernt

Svaret på Bernts fråga är nja. Många har frågat hur länge jag har hållit på med boken. Svaret är att jag började fundera på nåt i stil med *Svensk datorarkitektur genom tiderna* redan 1976. Jag kom så långt att jag skrev till kompiserna från min tid i Osby Kenneth Nilsson, som licade på Cobol för Siffermaskinen i Lund (Smil), och bad honom skicka information om denna svenska elektroniska dator nummer två. Det gjorde han, och den informationen hade jag nytta av nu trettio år senare.

Någon arkitekturhistorisk bok blev det inte, och det var lika bra det, för all svensk datorarkitektur är hämtad från USA.

Sen blev det ett uppehåll i historieforskandet till ca 1993, då Datasabaas Vänner körde igång serien *Bits & bytes ur Datasabaas historia* – första delen *Tema D21* kom ut 1994. Jag hade glädjen att redigera dessa rätt gedigna häften och skrev också själv några uppsatser. Perspektivet vidgades från Linköping till Östergötland när jag sedan fick beställning på *Datalandskapet* i Svenska Turistföreningens årsbok år 2000, tema Östergötland.

2001 bildades gruppen för planering av det som kom att kallas IT-ceum, och då började jag studera amerikansk och annan datahistorisk litteratur mer på allvar. Dessa studier intensifierades då det blev aktuellt att göra skyltar inför invigningen av IT-ceum i december 2004. Som spin-off skrev jag samma år artiklarna *Stig Ekelöf – först på plan*, *Grabbarna i USA* och (tillsammans med Jan Torin) *Saabs rymddatorer* i serien Lite svensk datahistoria i Datasabaas Vänner Medlemsblad. Den sista artikeln i serien – *Bark* – publicerades i Medlemsbladet nr 2 i maj 2005. Då hade jag definitivt bestämt mig för att skriva en bok.

All fritid ägnade jag aldrig åt boken, men under året 2006 var det inte långt ifrån.

Men för att återgå till recensionerna, så var det kollegan från min tid på universitetet Lennart Ljung som fick mig att rodna kraftigast – förhoppningsvis klädsamt. Från honom fick jag följande brev häromdan.

Date: Thu, 19 Apr 2007

Subject: IT-gryning

Hej Tord Jöran,

Jag köpte ju din bok före påsk, men kom inte igång att läsa den förrän i helgen. Den är fantastiskt bra; faktaspäckad och lättläst. Jag har sträckläst den som en roman. Grattis!

Mvh

Lennart

Lennart är universitetets mest framstående forskare räknat i Citation Index och medlem av Kungliga Vetenskapsakademien (vilket smäller högre än Ingenjörsvetenskapsakademien), så det är klart att jag blev glad, intill gränsen för eufori.

Är det då ingen som har sagt nåt kritiskt? Jodå, och i samtliga fall handlar det om saker som man tycker att jag borde tagit med, luckor med andra ord. Pär Rittsel frågar i Computer Sweden

- Varför så lite om skandalen kring Stansaabs Moskvaorder?
- Varför så lite om mjukdatorm D23?
- Varför så lite analys och diskussion kring frågor som: Varför började det så bra men stagnerade så fort?

Beträffande skandalen kring den stora flygtrafikledningscentralen i Moskva och mjukdatorm D23 kan jag skylla på att det är saker som får skrivas av min eventuella efterföljare; min bok slutar 1970. Jag känner mig heller inte kapabel att skriva objektivt om D23, eftersom det finns risk för att jag undermedvetet försöker bevisa att jag gjorde rätt som hoppade av från projektledarskapet. Jag försökte vid påsken 1972 förändra mjukdatorm till något enklare och snabbare, men blev nedröstad.

Vad gäller bristen på analys ger jag däremot Rittsel rätt. Men det är svåra frågor och en ordentlig analys skulle kanske rentav visa att det aldrig blev någon stagnation.

Gunnar Wedell har i e-brev gjort några intressanta påpekanden, nämligen att man vid IBM Nordiska Laboratorier dels utvecklade en Algo-kompilator, dels en dubblerad dator för styrning av kontorsväxlar. Växeldatorm var under full utveckling när Wedell vid årsskiftet 1970-71 lämnade Nordiska Lab och blev chef för Stansaab. LM Ericssons datorstyrda växel i Tumba kom igång några år tidigare, men jag borde ändå ha nämnt att det fanns fler svenska växeldatorer än de på Televerket och LM Ericsson. IBM:s Algokompilator togs enligt Wedell fram i slutet av 1960-talet, dvs. senare än Facits Algol och Saabs Algo-Genius. Den borde ändå ha nämnts i boken.

Bengt Lönnqvist, veteran på Luxor, har klagat på att jag nämner Philips men inte Luxor i samband med Alfaskop. Luxor hade nämligen hand om serietillverkningen. Det var mer än jag visste, så jag ber gärna om ursäkt. Men den dråpliga historien om hur Standard Radio med några rör från Philips slumpmässigt fick gul färg på texten och sedan sålde det som ergonomi vill jag inte ha oskriven.

Har du mot förmodan inte köpt IT-gryning, gör du det bäst och enklast på min dotters sajt

www.itgryning.se

Vårresan 2007.

Klockan 8 på morgonen den 9 maj satte sig 25 förväntansfulla DSV:are i bussen från Vikingbuss för den numera traditionella vårutflykten. Den här gången var det södra Östergötland och Småland som väntade. Men tack vare ett litet förbiseende i bussbolagets logistik fick vi börja med en "bonusavstickare" till Vikingstad. Vilket var en förutsättning för att vi skulle kunna få det utlovade busskaffet. Detta serverades vid Tiderrums kyrka och smakade utmärkt.

Tiderrums kyrka är från 1260 och en av Sveriges äldsta träkyrkor, vackert belägen i byns högsta del. Något man gärna åker tillbaka till för närmare inspektion.

På små krokiga vägar lotsade vår chaufför oss till Helgesfall. En gård med vacker utsikt över landskapet. Trädgården är ett verk av ägaren Karl-Erik Fälth och innehåller både byggnader och en rad träskulpturer, mer eller mindre tagna direkt ur naturen. Med lite finurlig bearbetning har han fått fram troll och annat ur "träknosor" som han hittat.

Ett av de små husen var byggt av virke från en gammal kyrka och ett annat var inrett med möbler gjorda av martall, som han bara barkat och använt rätt av. Hustrun Ingegerd berättade att en del av martallarna var tagna på en myr utanför Aneby flera mil därifrån. På grund av ålder bor Karl-Erik inte hemma längre, så vi fick inte tillfälle att träffa honom, så Ingegerd tog ensam emot oss.

Huset med martallsmöbler har de döpt till Jularbo. (Förmodligen för att K-E spelar dragspel.) Det föranledde i alla fall Tord-Jöran att ta fram fiolen och mig att axla dragspelet och spela ett par låtar där inne. Ingegerd sjöng sen ett par sånger till gitarr.

Efter denna andliga spis kryssade vi vidare till mer lekamlig sådan. Den utsökta lunchen på Ullinge Vårdshus utanför Eksjö var välkommen hos de flesta av oss. När konferensgästerna avlägsnat sig spelade Tord-Jöran Fäbodpsalm till åminnelse av de kamrater som lämnat oss. Ett par gånglåtar på fiol och dragspel fick avrunda

lunchen. Vad jag kunde se så fick ingen upp den för det!

Nu var det dags att bese Eksjö. Där mötte oss guiden Göran Modig i hängselbyxor, väst och kubb och med en käpp hängande på armen. Sedan följde en rundvandring som jag sent ska glömma. Göran är bl.a. etnolog och kan sitt Eksjö utan och innan. Han berättade om gamla hus, personer och hantverk så ingen ville missa ett enda ord. Det var fakta framförda med humor och en del godmodig ironi. Vi fick bl.a. lära oss varför dassdörren har ett hjärta. Jo, det var så att damavdelningen från början var märkt med hjärter dam och så har damen försvunnit.

Eksjö är en verklig pärla och en av landets trevligaste gamla trästäder. Man beslöt tidigt att bevara den gamla stadsdelen intakt med affärer och boende. "Det ska inte bli något Gamla Linköping", slog man fast. Åtminstone enligt Göran.

För att minimera skadorna av en ev. brand har husen försetts med sprinklersystem på utsidan. Dessa kan kopplas till pumpar som tar vatten i ån.

Efter Eksjö väntade Hult och Albert Engströmgården. Guiden Bo Lennartsson visade runt i byggnaderna och berättade om livet i fattigstugan och om familjen Engström. Efter kaffet, som serverades i Alberts föräldrahem, for vi via Tranås hem till Linköping.

Tack Gunnel, Rolf och Vikingbuss. Det här var en resa helt i min smak.

Får jag runda av med en liten "Engströmare"? Jon Fredrik i Backagården skryter över sin blivande måg, virkeshandlare Karlsson:

- Jo, sir du, han deklarerar för firetusen, men han har fasan så mycke mer.

Lennart

Minnesord över Bror Peterson

Vår kollega och vän Bror Peterson är död. Det är inte lätt att acceptera, men sant.

Bror började sitt arbete på Saab 1958. Under perioden 1960-63 arbetade han med styrenheten till D21, bland annat med de berömda enhetskretsarna, huvudbygg-bitarna i dator D21.

1963 lämnade han företaget och gick till Bofors som var en annan framgångsrik elektronikindustri. 1965 återvände han med sin familj till hemstaden Linköping och en ny anställning inom Datasaab. Här stannade han sedan kvar under de olika ägarna.

Arbetet började med systembeskrivningar och Bror tog senare över ansvaret för dessa systembeskrivningar av maskinvaran.

Efter några år utsågs Bror till biträdande produktchef för Bankterminalsystem. Säkerhetsproblemen inom bank och korthantering, som då blev aktuella, väckte Brors starka intresse. Han blev projektledare för utvecklingen av de viktiga delarna i PIN-tangentborden som ingick i Bank- och Betalkortterminalsystemen.

Som projektledare var Bror också metodikansvarig för de krypteringsprocesser som erfordras för att skydda bankernas säkerhetsprocedurer i PIN-tangentborden. Brors stora säkerhetskunskande var mycket uppskattat av bankernas säkerhetsansvariga.

Hans grundläggande arbetsinsatser har sedan vidareutvecklats av företaget Hypercom som idag är en av världens största leverantörer av betalkortsterminaler.

Under alla sina uppdrag kom Brors kunnighet, noggrannhet, initiativförmåga och hans vida kända stillsamma diplomati till sin rätt. När vi kolleger var oense om hur problem borde lösas, fick han oss att inse och enas om de lösningar som senare visade sig vara de rätta.

Frid över Brors minne

Ole Martin Eliassen

Till minne av Bengt Jiewertz

En vacker vårdag nåddes vi av sorgebudet att Bengt Jiewertz har avlidit. Ännu en som tillhörde datapionjärerna på Saab har därmed tystnat.

Bengt som satsade på en teknisk yrkesutbildning studerade på Chalmers vid fredsslutet 1945. Detta var en både turbulent och fascinerande tid då mängder av en ny teknik blev känd. Efter civilingenjörsexamen 1948 anställdes Bengt som forskningsassistent på Chalmers elektronikinstitution där den färgstarke Olof Rydbeck var chef. Bengt blev mycket engagerad i uppbyggnaden av rymdforskningsstationen på Råö, och hans akademiska karriär utmynnade i en examen som teknologie licentiat.

Under Chalmerstiden mötte han sitt öde i form av Gunnel som blev hans trogna livskamrat.

Efter ett kort mellanspel på textilforskningsinstitutet anställdes Bengt 1955 på Saab i Linköping där även flera av hans kamrater från Chalmerstiden hamnat. Han kom att tillhöra gänget kring D2 och deltog både i konstruktionen och utprovningen av denna dator. Senare blev hans stora och bestående insats som projektledare för den första datorn i Viggen, CK37.

Bengt förblev Datasaab trogen och var engagerad i datorerna för efterföljande versioner av Vigen och Jas samt i ett antal andra stora projekt, till exempel uttagsautomat för sparbankerna.

Bengt pensionerades 1990 men hade även därefter i flera år uppdrag från Ericsson. Då Datasabbs Vänner bildades blev Bengt en av de flitigaste medlemmarna. Han var redaktör för "Tema Flyg", en av böckerna i serien om Datasaab. Hans sista historiska bidrag var "Tiden före mynten" i novembernumret 2006 av Datasabbs Vänner medlemsblad.

Som varmt kristen var Bengt djupt engagerad i Linköpings missionsförsamling.

Vi sörjer en fin människa och en god kamrat.

Linköping i april 2007

Viggo Wentzel

Minnesord över Tage Roos

Tage Roos har avlidit. Han var född 1918 i Stockholm.

Efter studentexamen vid Tekniska gymnasiet i Härnösand och civilingenjörsexamen vid KTH anställdes han som provningsingenjör vid Flygmotors motorlaboratorium i Trollhättan. Därefter anställdes han på beräkningsavdelningen på Saab

i Linköping som aerodynamisk projektledare vid flygutprovningen.

Han arbetade sedan vid Datasaab som produktionschef med tillförlitlighetsfrågor som specialitet. De sista åren arbetade han som statistikkonsult vid kontoret för statistik, metodik och konsultationer.